

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΔΟΥΒΛΗ

Σχεδιάγραμμα εργασίας

- Ερωτήματα
- Τι είναι το διαδίκτυο και τα κοινωνικά δίκτυα.
- Τρόποι ένταξή τους στην εκπαίδευση.
- Εκπαιδευτική-παιδαγωγική αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων.
- Ενδεικτικές έρευνες στη χρήση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων στην εκπαίδευση.
- Κοινωνικά δίκτυα με εκπαιδευτικούς προσανατολισμούς
 - Web 2.0
 - Facebook
 - Edmodo
 - ThinkQuest
 - Αναφορά σε ελληνικά διαδικτυακά εκπαιδευτικά κοινωνικά δίκτυα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

- Πώς το διαδίκτυο μπορεί να διαφοροποιήσει την εκπ/κή διαδικασία;
 - Κατά πόσο και με ποιο τρόπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί το διαδίκτυο και οι εφαρμογές του στην εκπαιδευτική διαδικασία;
 - Απλά και μόνο για αναζήτηση πληροφοριών και ανταλλαγή μηνυμάτων ή και για την οικοδόμηση των γνώσεων;
 - Μας ικανοποιεί να μεταφέρουμε ότι διαθέτουμε σε έντυπη μορφή στην οθόνη του υπολογιστή ή χρειαζόμαστε νέους τρόπους αναπαράστασης των γνώσεων;
 - Είναι το διαδίκτυο μόνο μια μεγάλη βιβλιοθήκη ή κάτι παραπάνω απ' αυτό;

Διαδίκτυο

- Είναι ένα «καταπληκτικό επικοινωνιακό εργαλείο που ενισχύει την επικοινωνία και τη διάδραση, την αμοιβαιότητα και την ανταλλαγή πληροφοριών και μηνυμάτων εκμηδενίζοντας της χωρικές και χρονικές αποστάσεις» (Κορωναίου, 2001).

Μπορεί να προσδιοριστεί ως «κοινωνικός χώρος με ιδιαίτερη παιδαγωγική αξία», η οποία απορρέει κυρίως από το γεγονός ότι παρέχει σε όσους συνδέονται με αυτό, «δυνατότητες πρόσβασης και επικοινωνιακής συμμετοχής στα δρώμενα του περιβάλλοντος κόσμου» (Γκόβαρης, 2002).

- Είναι μια ακόμη «τεχνολογική πρόκληση στο εκπαιδευτικό σύστημα» (Κορωναίου, 2001), μιας και αποτελεί ένα από τα «νεώτερα, δυναμικότερα αλλά και πιο πολυδιάστατα αποκτήματα της εκπαιδευτικής εργαλειοθήκης» (Ντρενογιάννη, 2001).

Παιδαγωγική (εκπ/κή) δικτύωση

- Η έννοια της **παιδαγωγικής δικτύωσης** προκύπτει όταν η αλληλεπίδραση μέσω της κοινωνικής δικτύωσης έχει δημιουργήσει κίνητρα για συνεργασία, και προϋποθέτει την διατύπωση ευκρινών στόχων μάθησης (Nummi, Ristola, Ronka and Sariola 2000). Με τον τρόπο αυτό, το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει ένα δημιουργικό περιβάλλον για συνεργατική μάθηση και πράξη (Semenov, 2000).

Η δυναμική του διαδικτύου στην εκπαίδευση

- **Προσφέρει τη δυνατότητα να εφαρμοσθούν:**
 - συγχρονικές και ασύγχρονες μορφές αλληλεπίδρασης στη διδασκαλία (Passerini and Granger, 2000),
 - να καταργηθούν τα φυσικά όρια της τάξης και να επεκταθούν οι εμπειρίες των παιδιών (Wilson, 1995).
- **Τα οφέλη που αναφέρονται απ' τη χρήση του διαδικτύου στη τάξη συμπεριλαμβάνουν την:**
 - ανάπτυξη της περιέργειας και των αναλυτικών δεξιοτήτων των παιδιών (Braun, Femlund, and White, 1998),
 - την επέκταση των εμπειριών τους μέσω των τεχνολογιών της εικόνας (White, 1997).

- Η ενσωμάτωση του διαδικτύου στην τάξη όταν δεν έχει το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο περιορίζεται σε χαμηλής κλίμακας συλλογή πληροφοριών (Vanfossen, 2001), και έτσι αξιοποιείται στην ουσία μόνο το πιο χαμηλό επίπεδο δικτύωσης, η φυσική δικτύωση.

Κατηγοριοποίηση εκπ/κών εφαρμογών του διαδικτύου

Το διαδίκτυο ως πηγή δεδομένων, πληροφοριών και εκπαιδευτικού υλικού

Μαθητές και εκπαιδευτικοί μπορούν να:

- εντοπίζουν κάθε είδους πληροφορίες και δεδομένα (άρθρα περιοδικών και εφημερίδων, επίσκεψη σε ψηφιακές βιβλιοθήκες, εικονικά μουσεία, εκθεσιακούς χώρους, ζωολογικούς κήπους, εύρεση και επεξεργασία γεωγραφικών και άλλων στατιστικών στοιχείων, κ.ά),
- χρησιμοποιούν έτοιμο online εκπαιδευτικό υλικό και προγράμματα (παρουσιάσεις και προσομοιώσεις φαινομένων, καταστάσεων, λειτουργιών και γεγονότων, εκπαιδευτικά παιχνίδια, δραστηριότητες εξάσκησης σε βασικές δεξιότητες, online διαγωνίσματα, εξερευνήσεις κ.ά),
- αποθηκεύουν στη μνήμη του υπολογιστή διάφορα εκπαιδευτικά και άλλα προγράμματα (λογισμικά, παιχνίδια κ.ά.),

- οι μαθητές ενός σχολείου ή μιας τάξης, με την καθοδήγηση των δασκάλων τους, φτιάχνουν την ιστοσελίδα τους με θέματα που τα ίδια τα παιδιά ενδιαφέρονται. Έτσι, ένα μέσον έκφρασης των μαθητών δημιουργείται, μια άμιλλα μεταξύ μαθητών διαφορετικών σχολείων βοηθάει τη συνεργασία και έχει ως αποτέλεσμα πέρα από την εξοικείωσή τους με τις νέες τεχνολογίες και την βελτίωση των ιστοσελίδων τους,
- για τους διδάσκοντες, η πιο απλή χρήση του διαδικτύου δεν είναι τίποτα άλλο από την αναζήτηση πληροφοριών για την εξυπηρέτηση της διδασκαλίας ή ακόμα και αναζήτηση σχεδίων μαθημάτων από άλλους εκπαιδευτικούς στην άλλη άκρη του κόσμου.

Το διαδίκτυο ως μέσο ενημέρωσης, προβολής και δημοσίευσης πληροφοριών

Παρέχεται η δυνατότητα για:

- ενημέρωση και παροχή πληροφοριών για το σχολείο και τις δραστηριότητές του,
- δημοσίευση αξιόλογου εκπαιδευτικού υλικού (σχέδια μαθημάτων, κατασκευές κ.ά.),
- προβολή εκδηλώσεων, δραστηριοτήτων και εργασιών των μαθητών,
- επικοινωνία με μαθητές και εκπαιδευτικούς άλλων σχολείων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Το διαδίκτυο ως μέσο επικοινωνίας

- Ειδικότερα η παιδαγωγική αξιοποίηση σύγχρονων (chat rooms, audio and video conferences) και ασύγχρονων μορφών επικοινωνίας (e-mail, mailing lists, newsgroups) δίνει τη δυνατότητα για:
- επαφή και γνωριμία με διαφορετικούς ανθρώπους ή κοινωνικές ομάδες και κοινότητες,
- ομαδική εργασία σε τοπικό, εθνικό και κυρίως πολυπολιτισμικό επίπεδο για την επίτευξη κοινών στόχων,
- αναζήτηση και παροχή πληροφοριών και δεδομένων σχετικά με οποιοδήποτε θέμα,
- εξ αποστάσεως παρουσίαση εκπαιδευτικού υλικού και τη συνεργατική διδασκαλία και μάθηση μέσω τηλεδιασκέψεων.

Κοινωνικά δίκτυα

- Ένα κοινωνικό δίκτυο είναι μία κοινωνική δομή αποτελούμενη από κόμβους οι οποίοι συνδέονται μεταξύ τους με έναν ή περισσότερους τύπους αλληλεξάρτησης, όπως αξίες, οράματα, ιδέες, οικονομικές συναλλαγές, φιλία, συγγένεια, αντιπάθεια, συγκρούσεις, ή επιγραμμικές (web) επαφές.
- Χαρακτηρίζονται από ευκολία στη χρήση, διευκολύνουν τη δημιουργία αυθόρμητων σχέσεων, και διευρύνουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία μεταξύ των χρηστών τους (Ajjan & Hartshorne, 2008).

Διαδικτυακό Εκπ/κό Κοινωνικό Δίκτυο

- Ως Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Κοινωνικό Δίκτυο χαρακτηρίζεται ένα κοινωνικό δίκτυο στο οποίο συμμετέχουν μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας (καθηγητές, μαθητές, σχολικοί σύμβουλοι κ.α.) και μέσω του δικτύου τα μέλη ανταλλάσσουν πληροφορίες, υλικό, ιδέες και απόψεις σχετικά με το χώρο της εκπαίδευσης και μπορούν να εστιάζουν σε εξειδικευμένα εκπαιδευτικά θέματα και ενδιαφέροντα.

- Η χρήση των κοινωνικών δικτύων σε εκπαιδευτικό και διδακτικό πλαίσιο μπορεί να θεωρηθεί ως **δυνητικά ισχυρή ιδέα** μόνο και μόνο επειδή οι μαθητές περνούν πολύ χρόνο σε αυτές τις online δραστηριότητες δικτύωσης.
- Τα κοινωνικά δίκτυα θεωρούνται ότι συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στην αλληλεπίδραση, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή, την ενημέρωση, την κατανομή των πόρων, την υποστήριξη των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων καθώς η νέα διαδικτυακή εποχή (Web 2.0) αναδεικνύει καινούργιες μορφές πολιτισμού και μάθησης.

Εκπαιδευτική-παιδαγωγική αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων

- Οι δυνατότητες των Κ.Δ. οδηγούν την παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα να μιλά για την παιδαγωγική αξιοποίησή τους (Arragon, 2009), υπογραμμίζοντας τα οφέλη της μικτής μάθησης (blended learning).
- Ειδικότερα, η παιδαγωγική αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων μπορεί να:
 - **α.** καλλιεργήσει στους μαθητές δεξιότητες χειρισμού των νέων τεχνολογικών εργαλείων (ψηφιακός εγγραμματισμός/ digital literacy)
 - **β.** εξοικειώσει τους μαθητές με τις μορφές ασύγχρονης μάθησης ώστε η διαδικασία της μάθησης να εξελίσσεται, πέραν του σχολείου, και σε δικό τους χώρο και με τους δικούς τους ρυθμούς με σκοπό τον άμεσο και ευέλικτο αναστοχασμό (Rovai, 2002)
 - **γ.** προετοιμάσει τους μαθητές για την κοινωνία της διά βίου μάθησης
 - **δ.** καταστήσει τους μαθητές ενεργούς πολίτες (e-citizenship)
 - **ε.** προσφέρει ευκαιρίες μάθησης σε άτομα με ειδικές ανάγκες
 - **στ.** προωθήσει «κοινότητες πρακτικής» του σχολείου (classroom communities of practice/CoP, Mason & Rennie, 2007) και να ενδυναμώσει την αίσθηση της κοινότητας (sense of community)

παραδείγματα αξιοποίησης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

- Παραδείγματα αξιοποίησης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να είναι:
 - δημιουργία ιστοσελίδας από τον εκπαιδευτικό και τους μαθητές με περιεχόμενο από κοινού καθορισμένες θεματικές και ζητήματα που πιθανώς να τους αφορούν (διδασκτικά, γνωστικά, παιδαγωγικά, κοινωνικά, τοπικά, κοινού ή προσωπικού ενδιαφέροντος κ.ά.)
 - ανάρτηση υλικού από τα μέλη(ανακοινώσεις, εικόνες, βίντεο), με σκοπό την ενεργητική συμμετοχή, την εξωστρέφεια και την ανατροφοδότηση(feedback)
 - διαμοίραση υλικού και ανταλλαγή ιδεών και απόψεων με άλλα σχολεία, ακόμη και του εξωτερικού, πάνω σε συγκεκριμένο αντικείμενο και παραδοτέο
 - εμπλουτισμός και διαπραγμάτευση ερευνητικών εργασιών, π.χ. projects
 - online συζητήσεις (chat) και ερευνητικές δραστηριότητες(online survey) με τον συντονισμό του εκπαιδευτικού
 - διοργάνωση π.χ. εβδομαδιαίων “online events” (Yang,2008)
 - παρουσίαση νέων εφαρμογών από τον εκπαιδευτικό ή/και τους μαθητές
 - ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας με συζητήσεις που αφορούν τοπικές δομές (π.χ. μουσεία), ανταλλαγή εμπειριών και προτάσεων κ.ά.

Ενδεικτικές έρευνες στη χρήση του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων στην εκπαίδευση

- Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σχετικά με τη χρήση κοινωνικών δικτύων στην εκπαιδευτική διαδικασία δεν είναι τόσες σε αριθμό ώστε να επιτρέπουν την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για το ζήτημα σήμερα.
- **Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εκπαιδευτικών Πληροφοριών «Ευρυδίκη»**, το 2002, στην Ελλάδα μόλις το 7% των δασκάλων και το 11% των καθηγητών χρησιμοποιούσε το διαδίκτυο στη διδασκαλία του.
- **Danah Boyd (2007)** σχετικά με το ρόλο των κοινωνικών δικτύων στη ζωή των εφήβων και πιθανώς την εκπαίδευσή τους, προκύπτει ότι οι μαθητευόμενοι θέλουν να διατηρήσουν τα προσωπικά τους δίκτυα μακριά από τις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις. Δεν θέλουν να είναι διαρκώς διαθέσιμοι στους διδάσκοντες ή να βομβαρδίζονται με ακαδημαϊκές πληροφορίες.
- Δε φαίνεται να έχουν σκεφτεί τα κοινωνικά δίκτυα σαν εργαλεία μάθησης αλλά, σύμφωνα με τους **(Madge C, Meek J, Wellens J και Hooley T. 2009)** σαν ένα μέσο απόδρασης από τον κόσμο των μεγάλων και την επίσημη καθημερινότητα.

- Αντίστοιχα λειτουργούν οι νέοι στην ελληνική πραγματικότητα, σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου Αιγαίου από τον **Ευστράτιο Παπάνη το 2008**, σχετικά με τη χρήση του Facebook στην Ελλάδα από μαθητευόμενους.
- Το κλίμα δείχνει να αντιστρέφεται ελαφρώς σε έρευνα του **Selwyn (2009)** όπου τώρα μιλάμε για φοιτητές, οι οποίοι δε φαίνεται να αξιοποιούν το Facebook στην επίσημη εκπαιδευτική διαδικασία αλλά αναγνωρίζουν ότι κάποιες φορές χρησιμοποιείται για ανεπίσημους μαθησιακούς σκοπούς. Για παράδειγμα στην ανταλλαγή «διαχειριστικών» πληροφοριών (πότε, που γίνονται οι διαλέξεις κτλ.) σε συζητήσεις σχετικές με τις απαιτήσεις διδασκαλίας και τις εξετάσεις ή στην υποστήριξη της επικοινωνίας για την πραγματοποίηση εργασιών.
- **Hung, H. & Yuen, S. (2010)** προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι τεχνολογίες κοινωνικής δικτύωσης ανοίγουν μια σειρά από ευκαιρίες μάθησης μέσα σε κοινότητες πρακτικής.

- Τα εργαλεία του Web 2.0 γενικά, μπορούν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς στην καθημερινή τους εργασία και να τους υποστηρίξουν για να αναπτύξουν τις ατομικές δεξιότητες των μαθητών τους, στο μέγιστο δυναμικό τους (**Redecker, 2008**).

Το Facebook στην εκπ/κή διαδικασία

Χαρακτηριστικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν:

- Κοινοποιήσεις
- Φωτογραφίες
- Σύνδεσμοι
- Βίντεο
- Εκδηλώσεις
- Συνομιλίες
- Δίκτυα
- Ειδοποιήσεις
- Σημειώσεις
- Δημιουργία σελίδων
- Δημιουργία ομάδων
- Δημιουργία λιστών

Σχετικές εφαρμογές

- Μπορείτε να αξιοποιήσετε σχετικές εφαρμογές, π.χ.
- Notely (γεγονότα, εργασίες, σημειώσεις, δραστηριότητες κτλ.)
- Notecentric (σημειώσεις και διαμοιρασμός με φίλους)
- CiteMe (δημιουργία αναφορών)
- Links (κοινοποίηση συνδέσμων)
- SlideShare (σύνδεση με τον λογαριασμό σας και παροχή αντίστοιχων υπηρεσιών)
- To-Do List (λίστες εργασιών)
- Zoho Online Office (διαχείριση και άνοιγμα κειμένων, παρουσιάσεων κτλ.)
- Podclass (δημιουργία μαθημάτων, τα μαθήματά μου, τα μαθήματα των φίλων μου, κτλ.)
- Rate My Professors (αξιολόγηση καθηγητών)
- SocialRSS (δημιουργία με ροές)

Χρήσεις

- Για τη δημιουργία της **σελίδας του σχολείου**
- Για την κατάθεση **ερωτήσεων**
- Για την **παρουσίαση εργασιών**
- Για **συζήτηση προβλημάτων**
- Για τη πραγματοποίηση **ψηφοφοριών**
- Για τη δημιουργία μιας **RSS νέων για το αντικείμενο του μαθήματος**
- Για την δημιουργία **ομάδων συνεργασίας**
- Για την δημιουργία **σελίδων για τα έργα των μαθητών**
- Για την **πραγματοποίηση συζητήσεων**
- Για την ανάπτυξη του **κοινού ημερολογίου της τάξης μου**
- Για το **Διαμοιρασμός βίντεο**
- Για **ανακοινώσεις**
- Για **καταιγισμό ιδεών**
- Για την **αποστολή εργασιών**
- Για τη δημιουργία του **εορτολογίου της τάξης**

To Edmodo

- Δωρεάν διαδικτυακό εκπ/κό κοινωνικό δίκτυο.
- Δίνει τη δυνατότητα σε εκπ/κούς και μαθητές να επικοινωνούν, να συνεργάζονται και να μοιράζονται υλικό με σύγχρονο και ασύγχρονο τρόπο.
- Προσφέρει ασφάλεια καθώς πρόκειται για κλειστές ομάδες.
- Δίνει τη δυνατότητα στον εκπ/κό να συνδεθεί με συναδέλφους και άλλες σχολικές ή εκπ/κές ομάδες, να μοιραστεί ιδέες και υλικό.
- Υπάρχουν τρεις βασικοί τύποι χρήστη: εκπ/κός, μαθητής και γονιός.
- Συνδυάζει όλα τα χαρακτηριστικά του Facebook, του Twitter και του Blog σε μια μόνο πλατφόρμα.
- Η πλατφόρμα του Edmodo είναι σχεδιασμένη για μαθησιακούς σκοπούς. Γι' αυτόν το λόγο, διαθέτει χρήσιμα μαθησιακά εργαλεία, όπως τη Δημιουργία Ομάδων και Εργασιών, τη Δημιουργία Υποομάδων για Διαδικτυακή Συνεργασία σε projects, τη Βιβλιοθήκη και το Σακίδιο του Μαθητή, και τις Κοινότητες Εκπαιδευτικών ανάμεσα σε άλλα.
- Το Edmodo είναι μια δωρεάν υπηρεσία και χρησιμοποιείται ήδη από πάνω από 5.000.000 εκπαιδευτικούς και μαθητές παγκοσμίως με αυξανόμενη τάση (Candelaria & Wernicke, 2013) .

ThinkQuest

- Αξιοπρόσεκτη είναι και η πλατφόρμα ThinkQuest, που στηρίζει και εφαρμόζει την ασφαλή χρήση της από εκπαιδευτικούς και μαθητές ανά τον κόσμο (<http://www.thinkquest.org>). Έχει κατασκευαστεί από την Oracle και στοχεύει στη συγκρότηση διασχολικών συνεργασιών. Ο χρήστης αποκτά δυνατότητες δημιουργίας δικτύων με εκπαιδευτικούς από άλλα μέρη του κόσμου, μέσω των οποίων μπορεί να διεξάγει από κοινού project, να ανταλλάζει ιδέες και να οργανώνει κοινές δραστηριότητες.

Ελληνικά Κοινωνικά δίκτυα με εκπ/κούς προσανατολισμούς

- Το δίκτυο «Διδάσκοντας Φυσικές Επιστήμες» . Απευθύνεται σε όσους διδάσκουν Φυσικές Επιστήμες.
- Το δίκτυο «Υλικό Φυσικής – Χημείας». Πρόκειται για ένα δίκτυο που απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και σε μαθητές.
- Το δίκτυο «Learning Physics in the 8th – Μαθαίνοντας Φυσική στο 8ο ». Πρόκειται για ένα δίκτυο όπου συμμετέχουν μαθητές και καθηγητές.
- «Η Logo στην εκπαίδευση: Μια κοινότητα πρακτικής και μάθησης».

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γλέζου, Κ., & Γρηγοριάδου, Μ. (2010). *Ελληνικά διαδικτυακά εκπαιδευτικά κοινωνικά δίκτυα*. Στο 2ο πανελλήνιο εκπαιδευτικό συνέδριο Ημαθίας, «Ψηφιακές και Διαδικτυακές Εφαρμογές στην Εκπαίδευση»
- Γούλα Μ., & Φεσάκης Γ., (2010). Χρήση ιστολογίων για τη μάθηση της Αγγλικής. Η περίπτωση ενός μαθησιακού σχεδίου στο πλαίσιο του eTwining. Στο Β., Κολτσάκης, Γ., Σαλονικίδης, & Μ., Δοδοντσής, (Επιμ.), *Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου Ημαθίας: «Ψηφιακές και Διαδικτυακές εφαρμογές στην εκπαίδευση»* (σσ.1708-1722). Βέροια & Νάουσα, 23-25 Απριλίου 2010. ISBN: 978-960-99301-0-9.
Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://www.ekped.gr/praktika10/web/153.pdf>
- Δραγογιάννης, Κ., Λαλάς, Χρ., & Παπαδοπούλου, Π. (2013). Εντάσσοντας τα κοινωνικά δίκτυα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μελέτη περίπτωσης: Οι ομάδες του Facebook στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο Conference on Informatics in Education: Η Πληροφορική στην εκπ/ση, Αθήνα, ISBN 978-960-6759-92-5 Ανακτήθηκε στις 24/11/13 από το δικτυακό τόπο,
http://di.ionio.gr/cie/images/documents13/CIE2013_proceedings/index.html
- Ζουμπατιανού, Μ., & Φεσάκης, Γ., (2012). Εκπαιδευτικές εφαρμογές της Wikipedia: Βιβλιογραφική ανασκόπηση. Στο Χ. Καραγιαννίδης, Π. Πολίτης, Η. Καρασαββίδης (Επιμ.), *Πρακτικά του 8ου Συνεδρίου, «Οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση»*, ΕΤΠΕ. Βόλος, 28-30 Σεπ 2012. Διαθέσιμο στη δ/νση: <http://hcicte2012.uth.gr/main/sites/default/files/proc/Proceedings/ZoubatianouFesakis.pdf>
- Καβρουματζής, Κ., & Φεσάκης Γ., (2007). Ενσωμάτωση διαδικτυακών συστημάτων διαχείρισης μάθησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μελέτη περίπτωσης τριών Δημοτικών Σχολείων. Στο Ν., Δαπόντες, & Ν., Τζιμόπουλος, (Επιμ.) *Πρακτικά του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Διδακτική Πράξη»* (σς. 174-183). Σύρος 4-6 Μαΐου 2007. Αθήνα: Νέων Τεχνολογιών, Τόμος Α΄,

- Μανούσου, Ε., & Χαρτοφύλακα, Τ. (2011). Κοινωνικά δίκτυα και μέσα κοινωνικής δικτύωσης στην εξ αποστάσεως τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο 2ο πανελλήνιο συνέδριο «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία». Πάτρα, 28-3-/4/11. Ανακτήθηκε στις 25/11/13 από το δικτυακό τόπο <http://www.cetl.edmedu.upatras.gr/proc2/proceedings.html>
- Μπλάνας, Γ. (2010). Τα σύγχρονα ηλεκτρονικά κοινωνικά δίκτυα ως καταλύτης εξέλιξης στην έρευνα και στην εκπαίδευση. Στο [Εθνικό Συνέδριο Διοίκησης και Οικονομίας - ΕΣΔΟ \(σσ. 166 - 176 \). Καβάλα 2010.](#)
- Μπράτιτσης Θ., Φεσάκης Γ., Μαυρουδή Ελ., & Δημητρακοπούλου Α, (2009). *Εκπαιδευτική αξιοποίηση υπηρεσιών web 2.0*. Επιμορφωτική συνεδρία στο 5ο Συνέδριο στη Σύρο - ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, Σύρος 8-10 Μαΐου 2009.
- Τρυφιάτης, Ι., & Στιβακτάκη, Μ. (2011). *Ψηφιακή κοινωνική δικτύωση στο σύγχρονο σχολείο: Ένα παράδειγμα κοινωνικής δικτύωσης μέσω μιας πλατφόρμας CMS*. Στο Κ. Γλέζου & Ν. Τζιόπουλος (Επι.), Πρακτικά Εργασιών 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στη διδακτική Πράξη», σ. 1-5 Σύρος , 6-8 Μαΐου.

- Σωτηριάδου, Α., & Παπαδάκης, Σ. (2012). Αξιοποίηση των Κοινωνικών Δικτύων για τη Διδακτική της Φεσάκης, Γ. & Μαυρουδή, Ε. (2007). Ζητήματα ποιότητας σε προγράμματα τηλεεκπαίδευσης μέσω διαδικτύου για τις πρώτες βαθμίδες εκπαίδευσης. Στο Α. Λιοναράκης (επιμ.), Πρακτικά 4th International Conference in Open and Distance Learning: Forms of Democracy in Education: Open Access and Distance Education, 23 – 25 Athens, Greece November 2007, Εκδόσεις Προπομπός-Αθήνα, τόμος Α', σελ.: 599-605
- Fesakis, G., Sofroniou, C., & Mavroudi, E., (2011). Using internet for communicative learning activities in kindergarten: The case of the “Shapes planet”. *Early Childhood Education Journal*, 38 (5), Springer Netherlands, pp.: 385-392
- Moutsios-Rentzos, A., Kalavasis, F., & Sofos, A. (υπό δημοσίευση). *The mathematics classroom in the expanded open system of a globalised virtual social network*. Proceedings of the 65th Conference of the International Commission for Study and Improvement of Mathematics Education (CIEAEM 65), 23-27 July 2013, Torino, Italy. Quaderni di Ricerca in Didattica (Mathematics).
- Pollara, P., & Zhu, J. (2011). Social Networking and Education: Using Facebook as an Edusocial Space. In Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference 2011 (pp. 3330-3338). Chesapeake, VA: AACE.
- Tiryakioglu, F., & Erzurum, F. (2011). Use of Social Networks as an Education Tool. *Contemporary Educational Technology*, 2(2), 135-150.
- Zaidieh, A.J.Y. (2012). The Use of Social Networking in Education: Challenges and Opportunities. *World of Computer Science and Information Technology Journal*, 2 (1), 18-21, ISSN: 2221-0741.